

Ny litteratur

Norges geografiske oppmåling: Nasjonalatlas for Norge. Berggrunn I. Berggrunnskart over Norge med brukerveiledning. 1985.

I mer enn 30 år var berggrunnskartet av O. Høltedahl og J. A. Dons en viktig kilde for dem som raskt ville skaffe seg oversikt over fjellgrunnsgeologien i Norge. Første utgave kom i 1953 som bilag til Høltedahls store verk «Norges geologi» (Norges geologiske undersøkelse Nr. 164). Som bilag til boka «Geology of Norway», Norges geologiske undersøkelse Nr. 208, redigert av O. Høltedahl, kom andre utgave av kartet 7 år seinere. Det var ikke gjort store forandringer fra 1953-utgaven. Kartmålestokken var begge ganger 1:1 million.

Gjennom de siste 25 år er det gjort omfattende undersøkelser av berggrunnen i Norge. Særlig er det blitt presentert mye av nye kunnskaper om grunnfjellområdene. Det ble altså etter hvert mulighet for å lage et betydelig mer detaljert oversiktskart. Som eksempler på oppdagelser som førte til større forandringer, kan nevnes at den såkalte Valdres-sparagmitten viste seg å være av seinprekambrisk alder, og at Lofoten-eruptivene ikke tilhørte kaledonidene men grunnfjellet.

Ved Norges geologiske undersøkelse er det arbeidd mye med å sammenstille de nye berggrunnsregistreringene. I 1984 ble det trykt et berggrunnskart i målestokk 1:1 million av E.M.O. Sigmond, M. Gustavson & D. Roberts. Fordi det samtidig var i gang arbeid med et norsk nasjonalatlas, ble kartet stilt til rådighet for dette verket. Til nasjonalatlasen har Sigmond laget en veiledning på 39 sider for dem som skal bruke kartet. Veiledning og kart er plassert i en pen foldemappe.

Det er en meget verdifull trykksak som her presenteres. Kunnskaper om landets berggrunn er det bruk for i mange forbindelser. I denne mappen fra nasjonalatlasen er det samlet mye lett tilgjengelig kunnskapsstoff. Ved henvendelse til Norges geografiske oppmåling har jeg fått oppgitt at denne trykksaken koster kr. 136,-. Dette er en publikasjon som fortjener å få stor utbredelse.

J. Låg

E. Mückenhausen: Bodenkunde und ihre geologischen, geomorphologischen, mineralogischen und petrologischen Grundlagen. 3. utgave, 579 s. DLG-Verlag, Frankfurt am Main, 1985.

Første utgave av denne boka kom i 1975. Som tittelen gir opplysning om, er det lagt vekt på redegjørelse for grunnlag av geologisk karakter. Jordbunns læren har sterke røtter i geologisk fagstoff. De første 170 sidene av boka behandler denne type spørsmål.

Mückenhausen, som nå nærmer seg 80 år, har en solid geologibakgrunn. Fra 1955 til han gikk av for aldersgrensa var han professor i jordbunns lære ved Rheinische Friedrich-Wilhelm-Universitetet i Bonn. Han er sannsynligvis den nålevende tysker som har arbeidd mest med jordsmonnklassifisering.

Som tyske lærebøker flest er Mückenhausens Bodenkunde systematisk opp-

bygd. Mange instruktive figurer styrker den pedagogiske verdien av boka. Farveplanskene som viser karakteristiske jordprofiler, kan nevnes i denne sammenheng.

For norske lesere har avsnittene om jordsmonntyper og jordsmonn kartlegging spesiell interesse. I vårt land er det i enkelte tilfeller trukket forhastete slutninger på grunn av mangelfullt litteraturkjennskap.

Boka til Mückenhausen anbefales for dem som ønsker jordbunnskunnskaper ut over det som de helt elementære lærebøkene rommer.

J. Låg

Produktkatalog – temakart og arealdata

Det første programmet for kartlegging av jord og skog med tanke på et økonomisk kartverk og jordregister, ble utformet i 1960. I 1964 ble det gjort vedtak om opprettelse av økonomisk kartverk og i 1976 om opprettelse av jordregister. *Jordregisterinstituttet** ble organisert som et eget og frittstående institutt i 1976.

I de ca. 25 år som arbeidet har vært igang er det kartlagt markslag på ca. 170 000 km². Dette utgjør 92% av det landareal som totalt skal kartlegges. Jordregister foreligger i 195 kommuner slik at vi i dag har jordregister for 55% av jordbruksarealet og 41% av den produktive skogen i landet. Dette jordregisteret angir størrelsen og kvaliteten av jord- og skogbruksarealene innenfor hver landbruks- eiendom.

Både kartverk og jordregister er helt nødvendig for å oppnå en fornuftig disponering av arealressursene. Vi har såpass lite jord i landet at vi må ha en nøye prioritering av hvordan jorda skal brukes. Når det gjelder landbruket er det f.eks. viktig å vite kvaliteten av jorda og de ulike arealers avlingspotensiale og begrensninger ved forskjellig dyrkingsteknikk.

Jordregisterinstituttet har nå publisert en katalog som inneholder en fullstendig oversikt over temakart og arealdata produsert ved instituttet. Katalogen er meget oversiktlig og fyller et klart behov for informasjon når det gjelder hva som pr. i dag er tilgjengelig av kart og dataprodukt.

Katalogen vil i første rekke ha inter-

esse for personer som arbeider med areal-disponering i en eller annen sammenheng innen landbruk og miljøvern. Den kan også være et godt hjelpemiddel i undervisningssammenheng, i fag som omhandler arealforvaltning, naturfag og økologi m.v.

Tematiske kart kan omfatte stedfestet informasjon om hvilket som helst forhold, naturgitt eller menneskepåvirket. At informasjonen betegnes tematisk henspiller på at ett eller noen få emneområder (tema) fremheves, i motsetning til den mer generelle orientering om flere forhold som vi kjenner på vanlige topografiske kart.

Arealdata eller geodata omfatter all stedfestet informasjon, dvs. alle data som har en geografisk referanse.

Når det gjelder de ulike temakart som produseres av instituttet, er det særlig *markslag i økonomisk kartverk* (målestokk 1:5000) som har fått stor betydning for landbruket. Av viktige informasjoner kartet gir, kan nevnes opplysninger om jordbruksareal, dyrkbar jord og kvalitet, skogareal, treslag og skogbonitet. Myrarealet er kartfestet og det gis data om torvdybde, omdanning og vegetasjon.

På grunnlag av økonomisk kart utarbeides også *bonitetskart* i målestokk 1:20 000 der markslagsinnholdet er redigert og fremstilt i farger. Kartet viser

klasser av jordbruksareal og dyrkingsjord, skogareal med ulike boniteter, skogreisingsmark, samt myr og grunnlent mark. Bruksområdet for bonitetskartene er særlig general- og fylkesplanlegging, miljøvern og ressursforvaltning, samt grovprosjektering innen driftsplanlegging i landbruket (f.eks. fellestiltak).

Av andre temakart Jordregisterinstituttet arbeider med må nevnes *jordsmonnkart og dyrkingsklassekart*. Denne kartleggingen har til nå lite omfang. Det foreligger prøvekart fra ulike deler av landet. I fremtiden vil de mest verdifulle jordbruksarealene bli prioritert, særlig i områder med store arealbrukskonflikter eller risiko for forurensning. I nær fremtid vil også Statens forskingsstasjoner i landbruk få dekning av jordsmonnkart.

Til slutt bør nevnes *vegetasjonskart* som gir oversikt over det naturlige plantedeckket. Kartene viser mengde og fordeling av de ulike plantesamfunn under forskjellige økologiske forhold. Det nyttes farger og mønster på kartene for å fremheve økologiske sammenhenger. For landbruket vil denne karttypen være nyttig f.eks. til utarbeiding av beitekart. Planen er at hele landet skal kartlegges i målestokk 1:50 000 innen 25–30 år. Ellers vil det kunne skaffes en del vegetasjonskart i den vanlige kartleggingsmålestokk 1:5000.

Per Hornburg

**Jordregisterinstituttet
Drøbakveien 11
Postboks 115
1430 ÅS*